

REEL OLMAYAN FİNANSMAN MALİYETİ

Mehmet Oğuzhan TANYERİ ^(*)

I - GİRİŞ

Finansal tabloların düzenlenmesinde, parayla ölçülme ve maliyet esası kavramlarının kullanılması, yüksek enflasyon dönemlerinde, işletmelerin finansal tablolarında yer alan rakamların gerçeği yansıtmamasını engeller ve gelir tablosunda fiktif (gerçekte olmayan) karların oluşmasına neden olur. Başka bir deyişle, gelir tablosunda yer alan nominal kar, gerçek kar ile enflasyon karından oluşur. İşletme yönetiminin, nominal kar rakamını esas alarak yapacağı ödemeler ve alacağı kararlar, uzun dönemde rasyonel olmaz. Bunun nedeni, geleneksel muhasebe ile hesaplanan kar rakamı üzerinden devlete vergi, ortaklara ve çalışanlara kar payı, işçilere prim verilmesidir. Gerçekte ise işletme, sermayesini dağıtır. Bu nedenle, yüksek enflasyon dönemlerinde, işletmelerin finansal yapıları zayıflar.¹

Bu durumun ortaya çıkardığı etkilerin giderilmesi amacıyla; ülkemizde genel fiyat düzeyi muhasebesi yöntemi benimsenmiş olup, Vergi Usul Kanunu'nun Mükerrer 298. maddesi² 'Enflasyon Düzeltmesi ve Yeniden Değerleme Oranı' olarak yeniden düzenlenerek, finansal tabloların enflasyondan arın-

dırılması işleminin esasları belirlenmiştir. Ayrıca, uygulamanın başlangıç dönemi olan 31.12.2003 tarihli bilançoların düzeltilmesinde özellik arz eden hususlar, bu döneme mahsus olmak üzere, Vergi Usul Kanunu'nun Geçici 25. maddesinde³ düzenlenmiştir. Yöntemin temel amacı, finansal tablo bilgilerinin gerçeğe uygunluğunu ve sermayenin satın alma gücü açısından korunmasını sağlamaktır.

Uluslar arası muhasebe standartlarına⁴ uygun olarak, borçlanma suretiyle iktisap edilen kıymetlerin maliyet veya alış bedellerine 163 Sıra Nolu VUK Genel Tebliği⁵ uyarınca ilave edilen finansman maliyetleri içerisinde yer alan enflasyondan kaynaklanan ödemelerin iktisadi kıymetlerin bilanço değerlerinden düşülmesine ilişkin düzenlemeler mevzuatımıza, reel olmayan finansman maliyeti olarak girmiştir.

Bu uygulamanın temelinde yatan iktisadi rasyonel; iktisadi kıymetin iktisabı amacıyla katlanılan faiz oranının (nominal faiz), enflasyon oranı ve reel faiz oranından meydana gelmesi olup, burada enflasyon oranı, ödenen borçlanma faizi içerisindeki reel olmayan faiz oranı ve dolayısıyla enflasyondan kaynaklanan faiz ödemesi de reel olmayan finansman maliyetidir.

^(*) Vergi Denetmen Yrd.

¹ Aydın KARAPINAR ve Kadir GÜRDAL, Enflasyon Muhasebesi, Tesmer Yayınları No.54, Ankara 2003, s.20

² 5024 Sayılı Kanunun 2. maddesiyle başlığı ile birlikte değiştirilmiştir.

³ 5024 Sayılı Kanunun 5. maddesiyle eklenmiştir.

⁴ 1994 yılında değişikliğe uğrayan Uluslararası Muhasebe Standardı-29

⁵ 27.01.1985 tarih ve 18648 sayılı resmi gazetede yayımlanmıştır.

2 – TANIMI VE UYGULAMA ESASLARI :**2.1. Tanımı :**

Reel olmayan finansman maliyeti, her türlü borçlanmada, borç tutarlarına borcun kullanıldığı döneme ait TEFE artış oranlarının uygulanması suretiyle bulunan tutardır.⁶ Burada dikkat etmek gereken iki husus bulunmaktadır. Bunlar; hesaplamalarda, borçlanılan anaparanın ve borcun kullanıldığı dönemdeki, borcun ödenme sürecindeki, TEFE artış oranının dikkate alınacağıdır. Stoklar, maddi duran varlıklar, mali duran varlıklar ve özel tükenmeye tabi varlıklar; maliyet veya alış bedellerinde reel olmayan finansman maliyeti bulunabilen iktisadi kıymetlerden olup, bu kıymetlerin ayrıntılı listesi 328 Sıra No'lu VUK Genel Tebliği ekinde mevcuttur.

Örnek :

Enflasyon düzeltmesi yapacak olan (X) imalat işletmesi, 10 Nisan 2002 tarihinde 25 milyar TL kredi kullanarak, makine satın almıştır. 17 Ekim 2002 tarihinde kredi kapatılmış ve 4 milyar TL faiz ödenecek, ödenen faiz 163 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği uyarınca söz konusu makinenin maliyet bedeline intikal ettirilmiştir.

Buna göre; 31 Aralık 2003 tarihli dönem sonu bilançosunda yer alan makinenin, yeniden değerlendirilmiş, maliyet bedeli 29 milyar TL'dir. Söz konusu makinenin düzeltmeye esas tutarı, 2003 yılında yapılan yeniden değerlemeden önceki tutar olan 29 milyar TL. olacak, ancak makinenin maliyet bedeli içerisinde yer alan reel olmayan finansman maliye-

ROFM	=	Borç Tutarı	X	Borcun kullanıldığı dönem TEFE artış oranı
	=	25.000.000.000	X	0,13
	=	3.250.000.000		

ti düşüldükten sonra kalan kısım düzeltmeye tabi tutulacaktır.

10 Nisan-17 Ekim 2002 tarihleri arasındaki TEFE artış oranı %13 olarak hesaplanmıştır.⁷ Buna göre, iktisap edilen makinenin maliyet bedeli içerisinde yer alan reel olmayan finansman maliyeti;

Bulunan 3.250.000.000.TL, makinenin maliyet bedelinden düşülecek ve enflasyon düzeltmesine esas tutulacak nihai tutarı;

$$29.000.000.000 - 3.250.000.000 =$$

$$25.750.000.000.TL \text{ olarak bulunacaktır.}$$

2.2. Reel Olmayan Finansman Maliyetlerinin Belgelendirilememesi Hali

Maddi duran varlıklar, mali duran varlıklar ve özel tükenmeye tabi varlıklar ile stokların maliyet veya alış bedelleri içerisinde yer alan ancak, mükellefler tarafından belgelendirilemeyen reel olmayan finansman maliyetleri;

a) 1999-2003 hesap dönemleri arasında⁸ aktife giren kıymetler için; toplam finansman maliyetlerine, ilgili döneme ait TEFE artış oranının, dönem ortalama ticari kredi faiz oranına bölünmesiyle belirlenen oranın uygulanması suretiyle bulunan tutarın, maliyet veya alış bedelinden düşülmesi suretiyle hesaplanacaktır. Reel olmayan finansman maliyetinin belgelendirilebildiği durumlarda da bu yöntem uygulanabilir. Ancak, mükellefler, bu yöntemi seçmeleri durumunda, seçimi yaptıkları hesap dönemi dahil üçüncü hesap döneminin sonuna kadar uygulayacaklardır.⁹

⁶ VUK mükerrer 298.maddesinin A-2/g bendi

⁷ Nisan/2002 dönemi TEFE endeksi 5.485,5 Borcun kullanıldığı dönem TEFE artış oranı = $\frac{6.213,3-5.485,5}{5.485,5}$ Ekim/2002 dönemi TEFE endeksi 6.213,3 5.485,5

⁸ VUK Geçici 25. madde ve 328 Sıra Nolu VUKGT' de son beş hesap dönemi olarak belirtilmiştir.

⁹ VUK Mükerrer 298/A-4

Yukarıdaki örneği konuya uyarladığımızda;

ROFM	=	Top. Finansman Maliyeti	X	İlgili Hesap Dönemine Ait TEFE artış oranı
	=	4.000.000.000	X	İlgili Hesap Dönemine Ait Ortalama Ticari Kredi Faiz Oranı
	=	1.760.000.000		0,44 ¹⁰

Mükellefin reel olmayan finansman maliyetini belgelendirememesi durumunda 3.250.000.000.TL yerine 1.760.000.000.TL makinenin bedelinden düşülecek ve makinenin enflasyon düzeltilmesinde dikate alınacak tutarı;

$$29.000.000.000 - 1.760.000.000 =$$

27.240.000.000.TL olarak hesaplanacaktır.

b) 1999 öncesi hesap dönemlerinde aktive giren ve maliyet ve alış bedeline dahil edilen, ancak belgelendirilemeyen reel olmayan finansman maliyetleri söz konusu iktisadi kıymetin maliyet veya alış bedelinden düşülemeyecektir.

2.3. Yabancı Para Cinsinden Borçlanmalarda Durum

Yabancı para üzerinden borçlanmalarda, borcun kullanıldığı döneme ait TEFE artış oranı, borcun kapatıldığı hesap dönemi sonundaki Türk Lirası karşılıklarına uygulanacaktır. Bu durumda, TEFE artış oranının tespitinde, borçlanma başlangıç ve bitiş dönemi TEFE değerleri esas alınırken, borçlanma tutarının Türk Lirası karşılığı, borcun kapatıldığı dönemin sonundaki döviz kuru üzerinden hesaplanmaktadır.

Birden fazla hesap dönemine yayılan ve finansman gideri her hesap döneminde maliyete atılan yabancı para üzerinden borçlanmalarda, reel olmayan finansman maliyetinin hesaplanması, her hesap dönemi itibarıyla ayrı ayrı borç tutarının borcun alındığı tarihteki Türk Lirası karşılıklarına borcun kullanıldığı döneme ait TEFE artış oranının uygulanması suretiyle hesaplanacaktır.

2.4. Vade Farklarında Durum

Belgelerin üzerinde ayrıca gösterilen vade farkları reel olan ve olmayan şeklinde ayrıştırılacaktır. Vade farklarının, satılan malların, stokların ve maddi duran varlıkların maliyet bedeli ile mali duran varlıkların alış bedeline intikal ettirilen reel olmayan kısımları bu kıymetlere ilişkin enflasyon düzeltmesi sırasında düşülecektir.

Üç aydan fazla vadeli işlemlerde, vade farkı belge üzerinde ayrıca gösterilmese dahi vade farklarının hesaplanması ve reel olmayan kısımlarının ayrıştırılması gerekmektedir. Bunun için alacak ve borç senetlerinin reeskont işlemine tabi tutulmasında esas alınan Merkez Bankasınca uygulanan faiz oranı kullanılmaktadır. Üç aydan az vadeli işlemlerde, bu şekilde vade farkı hesaplamaya gerek bulunmamaktadır.

2.5. Krediyile İlgili Bazı Giderlerde Reel Olmayan Finansman Maliyeti Hesaplanması

Kredilerle ilgili (vergi ve harçlar gibi) bazı finansman giderleri, kullanılan yabancı kaynağın kullanım süresine bağlı olarak oluşmadığından enflasyon unsuru içermemektedir. Finansman gider kısıtlaması uygulamasında da bu tür giderler kısıtlama dışı bırakılmıştır. Enflasyon düzeltmesi uygulamasında da bu giderler reel olarak kabul edilecek, bunlar için ayrıca reel olmayan finansman maliyeti ayrıştırması yapılmayacaktır.

3 – SONUÇ :

Ülkemizde uzun yıllardır süren yüksek enflasyon, çok çeşitli tahribatlarının yanında, malî tabloları da bozmuş ve malî tabloların gerçek durumu yansıtmaktan uzaklaşmasına yol açmıştır. Enflasyonun mali tablolar üzerindeki olumsuz etkilerini gidermek amacıyla getirilen enflasyon düzeltmesi sistemi, bilanço esasına göre defter tutan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bilançolarını

¹⁰ Finansman maliyetinin oluştuğu 2002 dönemine ait TEFE: 6.478,8

Bir önceki dönem olan 2001 dönemine ait TEFE: 4.951,7

Finansman maliyetinin oluştuğu 2002 dönemi TEFE artış oranı = $\frac{6.478,8 - 4.951,7}{4.951,7} = 0,31$

Ocak 2002 için açıklanan yıllık ortalama ticari kredi faiz oranı = 0,70

Oran = $0,31 / 0,70 = 0,44$

¹¹ 30.12.2003 tarih ve 25332 sayılı resmi gazetede yayımlanmıştır.

enflasyondan arındırılması işlemlerini düzenlemektedir. Bu düzenlemeler arasında yer alan, Reel olmayan finansman maliyeti (ROFM), mevzuatımıza 5024 Sayılı Kanunun¹¹ 2. maddesiyle değişen mükerrer 298. madde ile girmiş olup, borçlanmak suretiyle iktisap edilen iktisadi kıymetlerin, maliyet bedellerine giren ve tamamen enflasyondan kaynaklanan finansman maliyetlerinin, iktisadi kıymetin enflasyon düzeltilmesine esas değerinin bulunması sırasında maliyet bedelinden düşülerek, sonradan yapılacak düzeltme işleminde, tamamen enflasyondan arındırılmış iktisap değerleri üzerinden düzeltilmiş maliyet bedelleri üzerinden düzeltme işleminin yapılmasına yönelik bir uygulamadır. Bu şekilde, düzeltme hesaplamalarında, enflasyonun mükerrer olarak, yani hem finansman giderleri yoluyla hem de düzeltme katsayısı olarak dikkate alınması önlenmek istenmiştir.

Uygulanan enflasyonla mücadele politikalarının etkisiyle, TEFE oranlarındaki düşüşle birlikte, enflasyon düzeltilmesi yapılması için gerçekleşmesi öngörülen TEFE artış oranı şartları 31.12.2004 itibarıyla gerçekleşmediğinden ve Bakanlar Kurulu, kanunla

verilen, oranları aşağı çekme yetkisini kullanmadığından enflasyon muhasebesi uygulaması 31.12.2004 tarihli bilançolarının düzeltilmesi ile şimdilik son bulmuştur.

KAYNAKÇA :

1. Aydın Karapınar ve Kadir GÜRDAL, Enflasyon Muhasebesi, Tesmer Yayınları No.44, Ankara 2003
2. 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
3. 328 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
4. 337 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
5. 338 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
6. 2004/2,3,4,6,8,9,10 Vergi Usul Kanunu Sirküleri
7. Salim KARADENİZ, Maliye ve Sigorta Yorumları, 15.07.2004, Sayı:420
8. Erdal M. ÜNSAL, Makro İktisat, 6.Baskı, Ankara 2005

